

PÉNZÜGYI FOGYASZTÓVÉDELMI JOGVISZONY ALAKULÁSA A GLOBÁLIS PÉNZÜGYI-GAZDASÁGI VÁLSÁG ELŐTT ÉS UTÁN¹

LOVAS DÓRA

tudományos segédmunkatárs (MTA-DE Közzolgálatási Kutatócsoport)

HORVÁTH BETTINA

joghallgató (DE ÁJK)

1. Bevezetés

Jelen tanulmányban a pénzügyi fogyasztóvédelmi jogviszonnal foglalkozunk, amely a hagyományos értelemben vett fogyasztóvédelemmel szemben speciális jellemzőkkel bír, többek között az információs aszimmetria valamint a szolgáltatások bonyolult és összetett jellege miatt. Általánosan elfogadott nézet, hogy a pénzügyi szolgáltatók ügyfelei esetében is szükség van legalább olyan szintű védelemre, mint amelyben a nem biztonságos termékeket előállító társaságok vásárlói részesülnek a fogyasztóvédelmi törvény alapján.²

Témaválasztásunk indoka, hogy a 2008-as gazdasági világválság hatására olyan, a pénzügyi fogyasztóvédelmet érintő, problémák kerültek felszínre, amelyek már azelőtt is léteztek, de a válság mutatott rá igazán az ezzel összefüggő szabályozás hiányára. Továbbá mivel a pénzügyi fogyasztóvédelem területen kiemelt jelentősége van a bizalomnak, és a válság hatására a pénzügyi piacot a fogyasztók bizalmatlansága jellemzi, azért megállapítható, hogy a világválság bizalmi, erkölcsi válság is volt egyben.

Tanulmányunkban először deduktív módszerrel bemutatásra kerül a pénzügyi fogyasztóvédelem kialakulása, majd a rendszerváltás után bekövetkező gazdasági-társadalmi változások hatása az e területtel összefüggő fogyasztóvédelemre. Ezt követően komparatív módszerrel górcső alá vesszük a válság előtt született uniós irányelveket és az azokat implementáló magyar

---

1 A tanulmány az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg. Dr. Lovas Dóra, tudományos segédmunkatárs, MTA DE Közzolgálatási Kutatócsoport; Horváth Bettina DE ÁJK joghallgató.

2 VERES Zoltán: Ügyfélvédelem a pénzügyi szektorban: Gondolatok a pénzügyi fogyasztóvédelem egyes alapkérdéseiről. *Jogelméleti Szemle*, 2013/4. 1-13. <http://jesz.ajk.elte.hu/veres56.pdf>; (2018. 05. 20.)

jogszabályokat, kiemelt figyelmet szentelve a fogyasztó és a pénzügyi szervezet fogalmának. A tanulmány második részében vizsgálódásunk tárgyát, a pénzügyi fogyasztóvédelem területén a válság hatására bekövetkező változások adják, szintén nagy hangsúlyt fektetve arra, hogy kik lehetnek a jogviszony alanyai, illetve összehasonlító jelleggel bemutatjuk a válságot követően elfogadott magyar és uniós szabályokat is.

Kutatásunk során empirikus vizsgálatokat nem végeztünk, hanem jogszabályok, Európai Unió-s dokumentumok és a témához kapcsolódó hazai és nemzetközi szakirodalom elemzésével törekedtünk a pénzügyi fogyasztóvédelmi jogviszonnal összefüggő megállapítások megtételére, következtetések levonására.

Hipotézisünk egyrészt, hogy a rendszerváltás, majd a gazdasági világválság felszínre hozták a pénzügyi szektort érintő szabályozás hiányosságait, amely felszámolása az állam tevékeny jelenlétét igényelte és igényli ma is. Másrészt előfeltevésünk szerint a legjelentősebb reformok napjainkig is, uniós és hazai viszonylatban egyaránt a pénzügyi felügyelet és fogyasztóvédelem területét érintik.

Tanulmányunk megírásával tehát az a célunk, hogy e két kérdésünkre választ kapjunk, és értékeljük mind a pozitív, mind pedig a negatív hozadékát a bevezetett vagy bevezetni kívánt reformoknak.

2. Pénzügyi fogyasztóvédelem szabályozásának kialakulása Magyarországon

A pénzügyi fogyasztóvédelem és szabályozás kialakulásában nagy szerepe van a pénzügyi szektorban jelen lévő piaci kudarcok kormányzat által való kezelésével összefüggő igény megjelenésének. Több modellt különböztethetünk meg aszerint, hogy a piaci folyamatokba az állami beavatkozás mértéke hogyan alakul.

A 19. században bekövetkezett előrehaladás a Laissez-faire elvének meghatározóvá válását hozta. Azonban a 20. században a piac önszabályozó szerepe meghaladottá vált, és igény jelentkezett az állami szerepvállalás iránt. A modern piacgazdasági modellben (amely a valóságban is megvalósult) a piacokon, a fogyasztók és a vállalkozók mellett megjelenik egy harmadik szereplő, az állam. A tevékeny jelenléte a piacon a spontán folyamatoknak bizonyos szabályozottságot kölcsönöz. E felfogás megjelenésével a pénzügyi szektorban a pénzügyi felügyelet és a fogyasztók védelmének szükségessége már nem volt kérdés, tekintve a bankok gazdasági szerepét és „veszélyes üzem” jellegét, valamint az információs aszimmetriát.³

---

3 JURAJ, NEMEC, GLEN WRIGHT: *Közösségi pénzügyek: Elmélet és gyakorlat a közép-európai átmenetben*, Budapest, Aula Kiadó, 2000, 29-32.

Megállapítjuk, hogy az állami beavatkozás iránti igény a piaci kudarcok léte miatt következett be, mivel szükség volt a gazdaságban betöltött szerepei közül, az allokációs, disztributív, szabályozó és stabilizációs szerepei megjelenésére. A piac teljesen szabad, állami kontroll nélküli működése ugyanis elősegítheti a kínálati oldal gyors fejlődését, azonban nem eredményezi a teljes fogyasztói elégedettséget. Ezenfelül a kontroll nélküli pénzügyi piac torzulhatna az esetlegesen megjelenő tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok és tisztességtelen piaci magatartások által.⁴

A pénzügyi szektor állami felügyeletének nem csak fogyasztóvédelmi teendői vannak. A bankrendszer stabilitásának megóvása az egész gazdaságot védi.

A mai értelemben vett pénzügyi fogyasztóvédelem gyökerei csupán néhány évtizedesek.⁵ Hazánkban a rendszerváltás előtt a pénzügyi fogyasztóvédelmet érintő problémák nagy része nem volt jelen, mivel a bankbetéteket az állam 100%-ban garantálta, illetve e terület nem volt olyan bonyolult és kiterjedt, mint ma.⁶

A pénzügyi fogyasztóvédelem kialakulásának alapjait, mi a pénzügyi felügyelet intézményrendszerének megjelenésében látjuk. Magyarországon a mai pénzügyi felügyelet alapjait lefektető lényeges állomás, a Kossuth Lajos vezetésével 1848. május 1. napján felállításra kerülő Pénzügyminisztérium volt, mivel ezen intézménynek az V. Országos Főszámvevőség Osztálya a magyar pénzügyi felügyelet felett már felügyeletet gyakorolt. Kossuth Lajos az első bankfelügyeleti döntésével 1848. június 17-én négy felügyeleti biztost nevezett ki.⁷ Majd az 1850-60-as években már egyértelmű volt, hogy a bankfiók alapításának lehetőségét korlátozni kellene, azonban az erre irányuló hatékony lépések elmaradtak. Az 1916. évi XIV. törvénycikkkel felállított Pénzügyintézeti Központot tekintik a PSZÁF elődjének. Azonban az erre vonatkozó törvényjavaslat válságos időkben való előterjesztése nem kedvezett a jogszabály által előirányzott egyéb reformoknak. Ez az intézmény volt az első, független és felelős állami pénzügyi felügyelet, melynek célja ekkor még csak a közgazdasági érdekek védelme volt.^{8 9}

---

4 HAJNAL Zsolt: A pénzügyi fogyasztóvédelmi szabályok aktuális változásai az Európai Unió jogalkotási folyamatainak tükrében. *Debreceni Jog Műhely*, 2009/1, 11-23. [Elérhető: http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/1_2009/a_penzugyi_fogyasztovedelmi_szabalyok_aktualis_valtozasai_az_europai_unio_jogalkotasi_folyamatainak_tukreben/ (2017. 12. 12.)]

5 MISKOLCZI BODNÁR Péter – SÁNDOR István: A fogyasztóvédelem európai gyökerű magyar szabályozása I. Második, átdolgozott kiadás Budapest, Patrocinium Kiadó, 2013.

6 VERES i. m. 7.

7 1848. évi III. törvénycikk a független felelős magyar minisztérium alakításáról.

8 1916. évi XIV. törvénycikk a Pénzügyintézeti Központról 5. §.

9 ASZTALOS László György: Kilencven éve alapították a magyar pénzügyi felügyeletet.

Az előterjesztő Telszky János pénzügyminiszter szerint a gazdasági válságok a felszínre hozzák a pénzügyi szektort érintő szabályozás hiányosságait, és éppen ezért van szükség e jogszabályjavaslat elfogadására. A javaslat végül elfogadásra került, azonban a Pénzügyi Központ nem minden pénzügyintézet, csak a tőle kölcsönt vagy hitelt felvevő szervek vonatkozásában végezhetett felügyeleti tevékenységet.¹⁰

1.1. Rendszerváltás előtti szabályozási viszonyok

Megállapításaink szerint a pénzügyi fogyasztóvédelem szükségessége a kétszintű bankrendszer megjelenésével, 1987-től kezdett megjelenni: egyrészt a kereskedelmi bankok egyre összetettebb termékeket kínáltak az ügyfeleknek, másrészt a bankbetétek állami garanciáját 1993-ban felváltotta a piacgazdasági alapokra épülő betétbiztosítás rendszere, melyet már az Országos Betétbiztosítási Alap (OBA) működtet (nem 100%-os betétvédelem).¹¹

Megállapítható az is, hogy az 1990-es évek végéig a nagyvállalati hitelezés volt a döntő jelentőségű, kevesebb figyelem hárult a lakossági piacon való hitelezésre. A befektetési lehetőségek is korlátozottak voltak Magyarországon, először speciális lehetőségként került sor kötvénykibocsátásra (1983), azonban 1987-re már ezek a fix kamatozású kötvények az állami garanciavállalás mellett sem jelenthettek megfelelő befektetési formát.¹²

Véleményünk szerint jelentős vitát váltott (és vált ma is) ki a rendszerváltást követően, hogy a kormányzatnak, illetve ezen keresztül a jogalkotásnak (tekintettel a rendszerváltás előtti időszak viszontagságaira) milyen mértékben kell beavatkoznia a piacgazdaság viszonyrendszerébe, és így a fogyasztók védelmébe.

1.2. Pénzügyi fogyasztóvédelem a rendszerváltást követően

Fontosnak tartjuk bemutatni a rendszerváltást követő társadalmi, gazdasági, politikai változás eredményeképpen bekövetkező pénzügyi szektorral összefüggő

Pénzügyi Szemle, 2005/1, 71-90.

10 TELSZKY János: *A magyar állam pénzügyei a háború alatt*. Budapest, MTA Kiadása (1927) 355-356. Idézi ASZTALOS i. m. 81.

11 BETHLENDI András, BODNÁR Katalin: A hazai hitelpiac strukturális változása. A hitelezési felmérés tapasztalatai. *Hitelintézet*, 2005/3, 8-10.

12 HAJNAL (2009): i. m. és LENTNER Csaba (szerk.): *Bankmenedzsment, Bankszabályozás, Pénzügyi fogyasztóvédelem*. Budapest, Nemzeti Közszerzői és Tankönyv Kiadó, 2013, 444.

változások folyamatának, pénzügyi fogyasztóvédelmi jogviszony kialakulásának tanulmányunk szempontjából fontos állomásait.

Közép-Kelet-Európában, így Magyarországon is a történelem talán egyik legnagyobb fordulatát jelentette a kommunista rendszerek átalakulása piacgazdasággá. Az államot jellemző politikai és filozófiai alapokat teljesen meg kellett változtatni, mivel a régi rendszerben a politikai párt irányította a társadalmi és gazdasági folyamatokat. Fogyasztói társadalomról és fogyasztóvédelemről nem beszélhettünk ebben az időszakban, mivel a szocialista gazdaság központba állította az államot és kizárta a versenyt. Ebben az időben a választék hiánya mellett az alapvető szükségletek beszerzése is nehézségekbe ütközött.¹³ A rendszer felfogása szerint az árubeség csak önző anyagiasságra csábít, ami nem fér össze a szocialista társadalom építése érdekében végzett önfeláldozó munkával. Az állami beavatkozás a párt hatalmának fenntartását, míg a széles társadalmi rétegek körében az egyenlősítést szolgálta, a versenyző piac teljes elutasítása mellett.¹⁴

A pénzügyi fogyasztóvédelmi piacot is érintő jelentős változások csak az 1990-es évek végén kezdődtek, amikor mind a lakosság, mind pedig a kis- és közép vállalkozások vagyoni és jövedelmi viszonyai javulásnak indultak.¹⁵ Az 1995-től bevezetett stabilizációs intézkedéseknek köszönhetően megkezdődött a gazdasági fellendülés, és a reáljövedelmek növekedése. 1998-tól a fogyasztási hitelezés is megélénkült és 2005-re már a teljes háztartási portfólió mintegy felét a különböző fogyasztási hitelkonstrukciók adták. Ezzel párhuzamosan azonban 1998-tól kezdve egyre nagyobb mérvűvé vált a fogyasztói eladósodottság, és a lakosság egy adósságspirálban találta magát, amelyre példaként felhozható a svájci frankban nyilvántartott hitelek esete is.¹⁶ A probléma egyik oka a megfelelő pénzügyi fogyasztói kultúra kialakulásának és a tájékozottság hiánya. Azzal, hogy a hitelhez való hozzájutás egyszerűbbé vált, egyre több fogyasztó vett fel hitelt megtakarítási szempontok figyelmen kívül hagyásával.¹⁷

A fogyasztók védelmével kapcsolatos szabályalkotásra az 1990-es évek közepétől hatással volt az Európai Unió is, mivel Magyarországon ekkor már

---

13 VÖRÖS Miklós: Életmód, ideológia, háztartás. A fogyasztás politikuma az államszocializmus időszakában, *Replika*, 1997/26, 20.

14 BETHLENDI András, Bodnár Katalin (1987) i. m. 8-10.

15 Uo.

16 MISKOLCZI BODNÁR Péter: Tisztességtelenség a deviza alapú kölcsönszerződésekben. *Kassa*, 187-207.

17 HAJNAL (2009) i. m.

részese szeretett volna lenni az integrációnak és 1994-ben megkezdte joganyagának e közösséghez való igazítását.

2. Európai Unió és a fogyasztóvédelem¹⁸

Magyarország számára az 1990-es évek elején nyílt meg a lehetőség, valamint született meg a széleskörű társadalmi és gazdasági konszenzus az Európai Unióhoz való csatlakozáshoz. A rendszerváltás megteremtette a szabad döntés esélyét, a magyar külpolitika terén is, így Magyarország 2004-ben csatlakozott egy olyan közösséghez, ahol a pénzügyi (hitelintézeti, befektető, biztosítási) szolgáltatások köre rendkívül átfogóan van szabályozva. A pénzügyi szolgáltatások uniós szabályozásának egyik legfőbb célja a pénzügyi szolgáltató megbízható, kiegyensúlyozott működésének garantálása. A szabályok kisebb része közvetlen fogyasztóvédelmi előírásokat is tartalmaz.¹⁹

Az Európai Unió alapját a négy szabadság elve, így az áruk, szolgáltatások, munkavállalók és tőke szabad áramlása adja. A fogyasztóvédelem az egységes piac tökéletesítésének egyik alapeleme, amely területen kiterjedt az Európai Unió jog jelenléte, ahol egyaránt találhatóak szektorspecifikus és horizontális érvényű szabályok. Az integráció fontosnak tartja a fogyasztói érdekek magas szintű védelmét, így többek között a tisztességes tájékoztatást, illetve a fogyasztók gazdasági érdeke fontosságának és elsőbbségének elvét, ezért részletes szabályozást dolgozott ki a különféle termékcsoportokra vonatkozó biztonsági és minőségi szabályokra, így az egyes pénzügyi szolgáltatásokra is.²⁰

A tagállami fogyasztóvédelmi szabályok az uniós jogon alapulnak. Magyarországnak az integrációhoz való csatlakozás előtt és után számos közösségi jogszabálynak kellett és kell megfelelnie. Az 1999-ben hatályba lépett Amszterdami Szerződés módosította a fogyasztóvédelemre vonatkozó Alapszerződésben megfogalmazott rendelkezést, amelyet még a Maastrichti Szerződés (1992) emelt be a szerződésbe és előírta, hogy a fogyasztóvédelmi követelményeket az egyéb közösségi politikák, tevékenységek

---

18 Az uniós pénzügyi fogyasztóvédelem a következő pénzügyi termékcsoportokat érinti: a fizetési számlák, a fogyasztói hitelek, a lakáscélú jelzáloghitelek, a befektetési szolgáltatások, a biztosítási és nyugdíjrendszerek termékei.

19 *EU-csatlakozás 2004*. Budapest, Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma, 2003, 118-122.

20 HORVÁTH Henrik: EU-csatlakozás, pénzügyi felügyelet és fogyasztóvédelem, *Európai Füzetek 58. Szakmai összefoglaló a magyar csatlakozási tárgyalások lezárt fejezetéből*, 6-8. [Elérhető: http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/63D5A95D-DCC6-4948-96DE-0396D0E80455/0/EUF58_PSZAF.pdf (2017. 11. 25.).]

meghatározásakor, végrehajtásakor is figyelembe kell venni.²¹ E rendelkezéseket a Lisszaboni Szerződés sem módosította.²² Az Európai Unióban a pénzügyi fogyasztóvédelem szabályozási tárgykörébe tartoznak a hirdetések, reklámok, a fogyasztók tájékoztatása, a szerződések megkötésére, tartalmára, valamint a jogérvényesítésre és a panaszkezelésre vonatkozó szabályok.²³

Az alábbiakban szeretnénk a teljesség igénye nélkül kiemelni a pénzügyi fogyasztóvédelemmel összefüggő néhány Európai Unió másodlagos jogi aktust.

Az „*Irányelv a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról*” (UCP Irányelv) 2005. május 11-én lépett hatályba.²⁴ E jogi aktus meghatározza, hogy az üzleti életben mi számít tisztességtelen eljárásnak, azonban lévén keretirányelv, ha vannak szektorspecifikus előírások, csak kiegészítő jelleggel kell alkalmazni.²⁵

A Pénzforgalmi Szolgáltatási (PSD) Irányelv²⁶ céljai összetettek, mivel egyrészt megkönnyíti a piacra jutást, ezáltal ösztönözve a versenyt, másrészt a bizalom növelése érdekében védelmet nyújt a felhasználóknak, fogyasztóknak, továbbá elősegíti a költségek csökkentését és a termékpaletta bővülését. Az irányelv konstruálta a pénzforgalmi intézmény fogalmát, amely nem hitelintézet, és nem elektronikuspénz-kibocsátó intézmény. A jogi aktus nagy hangsúlyt helyez a fogyasztók védelmére annak rögzítése mellett, hogy a vállalkozások és a fogyasztók nincsenek ugyanabban a helyzetben, ezért nincs szükségük ugyanarra a védelemre. Azonban elismeri annak lehetőségét, hogy

---

21 JENEY Petra – LATTMANN Tamás: *Fogyasztóvédelmi politika*. In: KENDE Tamás – SZÚCS Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikába. Budapest, Complex Kiadó, 2009, 642.

22 VERES Zoltán: Európai dimenziók: A fogyasztóvédelmi szabályozás a közösségi jogban, különös tekintettel a pénzügyi szektorra. *Jogelméleti Szemle*, 2016/4, 129-154.

23 VERES Zoltán: Ügyfélvédelem a pénzügyi szektorban: Gondolatok a pénzügyi fogyasztóvédelem egyes alapkérdéseiről. *Jogelméleti Szemle*, 2013/4, 194-205.

24 Az Európai Parlament és Tanács 2005/29/EK irányelve a belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatáról, valamint a 84/450/EGK Tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK, és a 2002/65/EK Európai Parlamenti és Tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK Európai Parlamenti és Tanácsi rendelet módosításáról.

25 KELEMEN Kinga: *A tisztességtelen piaci magatartás és a fogyasztóvédelem kapcsolata a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló irányelv tükrében*. In: VÖRÖS Imre (szerk.): Tisztességtelen verseny – fogyasztóvédelem. Egy európai jogi irányelv átültetésének margójára, Budapest, MTA Jogtudományi Intézet, 2007, 56.

26 Az Európai Parlament és a Tanács 2007/64/EK irányelve (2007. november 13.) a belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról és a 97/7/EK, a 2002/65/EK, a 2005/60/EK és a 2006/48/EK irányelv módosításáról és a 97/5/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről.

a tagállamok a mikroállalkozásokat ugyanolyan bánásmódban részesíthessék, mint a fogyasztókat.²⁷

Ezt követően az integráció 2008-ban megalkotta az Európai Parlament és Tanács 2008/48/EK irányelvét.²⁸ Az irányelv megalkotásának elsődleges indoka, hogy a korábbi szabályok nem tudták megfelelően egységesíteni az egyes tagállamok hitel-megállapodásokra vonatkozó szabályait, sőt a minimum harmonizáció elve további különbségeket eredményezett. Előzőekkel szemben ezen új irányelv már a teljes harmonizáció elvére helyezkedik, így sem a fogyasztó előnyére, sem a hátrányára nem lehet eltérni az egyes rendelkezésektől. E jogi aktussal a későbbiekben is foglalkozunk.²⁹

Ki kell még emelnünk az Európai Parlament és Tanács 2002/65/EK irányelvét, amely a fogyasztói pénzügyi szolgáltatások forgalmazásával, távértékesítéssel foglalkozik,³⁰ valamint a *Betétesek védelme érdekében megalkotott a betétbiztosítási rendszerekről* szóló irányelvet, amely a bankrendszer stabilitásának és a betétesek védelmének növelése érdekében minimális harmonizációs szinten harmonizálja a betétvédelmet.³¹ Végül felsorolás szinten szeretnénk szólni az életbiztosítás (nem életbiztosítás) irányelvekről,³² a pénzügyi eszközök piacáról szóló MiFID (ISD2) irányelvről,³³

---

27 A hatályos pénzforgalmi szabályozás és a belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról szóló 2007/64/EK irányelv PSD (20)-(29).

28 Az Európai Parlament és a Tanács 2008/48/EK irányelve (2008. április 23.) a fogyasztói hitelmegállapodásokról és a 87/102/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről, Európai Unió Hivatalos Lapja, L 133/66

29 VARGA Nelli: A fogyasztói hitel-megállapodások szabályozása, figyelemmel az EU-s irányelvre. *Fogyasztóvédelmi Szemle*, 2010/3, 43-50.

30 Az Európai Parlament és Tanács 2002/65/EK irányelve (2002. szeptember 23.) a fogyasztói pénzügyi szolgáltatások távértékesítéssel történő forgalmazásáról, valamint a 90/619/EGK tanácsi irányelv, a 97/7/EK irányelv és a 98/27/EK irányelv módosításáról.

31 Az Európai Parlament és Tanács 94/19/EK irányelve (1994. május 30.) a betétbiztosítási rendszerekről.

32 Az életbiztosítás körén kívül eső közvetlen biztosítási tevékenység megkezdésére és gyakorlására vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések összehangolásáról szóló, 1973. július 24-i 73/239/EGK első tanácsi irányelv (HL L 228., 3.), illetve A közvetlen életbiztosítási tevékenység megkezdésére és gyakorlására vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések összehangolásáról szóló, 1979. március 5-i 79/267/EGK első tanácsi irányelv (HL L 063., 1.).

33 Az Európai Parlament és a Tanács 2004/39/EK irányelve (2004. április 21.) a pénzügyi eszközök piacairól, a 85/611/EGK és a 93/6/EGK tanácsi irányelv, és a 2000/12/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 93/22/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről.

a Befektetők védelmére vonatkozó transzparencia irányelvről,³⁴ valamint az Értékpapír-kibocsátók kötelezettségeit magába foglaló Prospektus irányelvről.³⁵

A fentiek alapján láthatjuk, hogy a fogyasztók védelmével összefüggésben kiterjedt Európai Unió joganyag áll rendelkezésünkre, amelyek többségében irányelvek, így csupán az elérendő célt határozzák meg, míg az eszközök megválasztását a tagállamokra hagyják.

3. Pénzügyi fogyasztóvédelmi jogviszony

Fogyasztói jogviszony a polgári jogi keretek között létező, speciális jellemzőkkel rendelkező jogviszony. Sajátossága, hogy mellérendelt felek állnak a két oldalon, úgy, hogy a fogyasztó szükségleteinek kielégítésére törekszik, a másik szerződő fél pedig gazdasági-pénzügyi célokat valósít meg ezen ügylete által. Jellemzője továbbá, hogy a fogyasztó és a pénzügyi szervezet (pl.: bank) közötti pénzügyi ügyleti jogviszony, a fogyasztó hátrányára aszimmetrikus, például egyre bonyolultabbak a pénzügyi konstrukciók, illetve a fogyasztó gyakran nem érti a különböző pénzügyi lehetőségeket, és e lehetőségek közötti különbségeket, mivel nincs megfelelő szakmai tudás birtokában.³⁶

E jogviszony sajátosságai közé tartozik még, hogy az ügylet tárgya mindig valamilyen szolgáltatás és ezért azok a fogyasztóvédelmi előírások, amelyek a termékek fizikai megjelenítéséhez kapcsolódnak, nem értelmezhetők a pénzügyi szektor kapcsán. Ezen nem változtat az a tény sem, hogy a gyakorlatban az egyes szerződési konstrukciókat gyakran terméknek nevezik.³⁷ Meg kell jegyeznünk továbbá, hogy e szolgáltatások esetében mind a szolgáltatás, mind pedig az ellenszolgáltatás pénz vagy értékpapír, amely konstrukciókat három csoportba tudjuk sorolni. Az első esetben az ügyfél a pénzt, értékpapírját a szolgáltatóra bízta megőrzés vagy kezelés céljából, azzal, hogy megadott határidőben azt a szolgáltatótól valamilyen formában és mértékben visszakapja (pl.: értékpapírletét-

---

34 Az Európai Parlament és Tanács 2004/109/EK irányelve (2004. december 15.) a szabályozott piacra bevezetett értékpapírok kibocsátóival kapcsolatos információkra vonatkozó átláthatósági követelmények harmonizációjáról és a 2001/34/EK irányelv módosításáról.

35 Az Európai Parlament és a Tanács 2003/71/EK irányelve (2003. november 4.) az értékpapírok nyilvános kibocsátásakor vagy piaci bevezetésekor közzéteendő tájékoztatóról és a 2001/34/EK irányelv módosításáról.

36 http://www.parlament.hu/documents/10181/1202209/Infojegyzet_2017_75_penzugyi_fogyasztovedelem.pdf/43952f5d-32e9-41bf-b0c8-6854b9a3f588 (2017. 11. 25.)

37 MISKOLCZI BODNÁR Péter: Fogyasztóknak nyújtott hitel. In: MISKOLCZI BODNÁR Péter: Fogyasztóvédelmi jog II. Fogyasztói szerződések. Patrocinium Kiadó, Budapest, 2016.

szerződés). A második csoportban az ügyfél pénzt kap a szolgáltatótól azzal, hogy azt később vissza kell fizetnie. Végül az utolsó esetben a szolgáltató az ügyfél megbízását hajtja végre valamely harmadik személy terhére vagy javára.³⁸

A pénzügyi fogyasztóvédelem területe meglehetősen képlékeny, emiatt jogrendszerbeli elhelyezkedése sem tisztázott, kérdéses, hogy a pénzügyi jog vagy inkább a fogyasztóvédelmi jog területén helyezkedik el, és versenyjogi relevanciával is rendelkezik.³⁹ Szabályozásának három fő iránya van, így anyagi jogi fogyasztóvédelem, amelynek központjában a létrejött pénzügyi jogviszony tartalmának szabályozása áll.⁴⁰ A második csoportot az információs, illetve tájékoztatási szabályok jelentik, míg a harmadik csoportot a jogérvényesítésre vonatkozó eljárási szabályok alkotják (panaszkezelés, a hatósági jogérvényesítés, az alternatív vitarendezési technikák és a bírósági eljárások).⁴¹ Ezen utóbbi eset határozza meg, hogy ha a fogyasztóvédelmi jogviszonyban a fogyasztót sérelem éri, milyen különböző igényérvényesítési lehetőségek állnak rendelkezésére. A továbbiakban vázlatosan áttekintjük, hogy a rendszerváltást követően milyen jogvédelmi eszközök álltak a fogyasztó rendelkezésére.⁴²

Ha a fogyasztót sérelem érte, először meg kellett próbálnia orvosolni a sérelmet, a másik féllel való tárgyalások útján. Ha a megbeszélések nem vezettek eredményre, akkor fordulhatott a PSZÁF-hoz (integráció előtt: Állami Biztosításfelügyelet, Állami Bankfelügyelet, Állami Értékpapír-felügyelet, Önkéntes Kölcsönös Biztosító Pénztárak Felügyelete), amely a fogyasztóvédelmi feladatok ellátásával összefüggő eljárása keretében vizsgálta ki a fogyasztói panaszt. Ennek érdekében az intézmény kialakított egy olyan rendszert, ami lehetővé tette a fogyasztói bejelentések fogadását és elbírálását. Azonban meg kell jegyeznünk, hogy a PSZÁF csak a hatáskörébe tartozó intézményekkel összefüggésben felmerülő panaszok esetén járhatott el, valamint e szervezetek esetében vizsgálhatta a fogyasztóvédelmi jellegű szabályok betartását. Ezenfelül az intézmény gyakran élt preventív eszközökkel is, így felvilágosítást adott a pénzügyi szervezetek szolgáltatásaival kapcsolatban, illetve bővítette

---

38 SZEBELÉDI Ferenc: A pénzügyi fogyasztóvédelem jogérvényesítési kérdései, *Themis*, 2012/október, [Elérhető: https://www.ajk.elte.hu/file/THEMIS_2012_okt.pdf (2017. 11. 23.)] 100-101.

39 MISKOLCZI BODNÁR Péter: Fogyasztók megtévesztéssel szembeni védelme a pénzügyi szektorban, *Pénzügyi Szemle*, 2014/1. 7-26.

40 MISKOLCZI BODNÁR Péter: *Fogyasztói szerződések* egyetemi jegyzet. Budapest, Patrocinium Kft., 2015, 109.

41 MISKOLCZI BODNÁR Péter – SÁNDOR István: *A fogyasztók informálása*. In: Fogyasztóvédelmi jog I. Bevezetés a fogyasztóvédelmi jogba. Budapest, Patrocinium Kiadó, 2016, 60-70.

42 SZEBELÉDI i. m. 103-104.

a fogyasztó pénzügyi ismereteit, azaz hozzájárult a pénzügyi és fogyasztói tudatosság kialakításához. A fogyasztók széles tömegeit érintő kérdésekben hatékony eszköz volt a helyszíni ellenőrzés vagy a próbavásárlás, amelyek olyan esetekben is eredményre vezethetnek, amikor más igénybe vehető eszközök kudarcot vallanak.⁴³

Ha a fogyasztó nem volt elégedett a fent említett intézmény javasolt megoldásával, bírósághoz vagy a PSZÁF keretein belül működő Békéltető Testülethez fordulhatott.⁴⁴ E testületek hatásköre a fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződés megkötésével és teljesítésével kapcsolatos vitára, a termék vagy a szolgáltatás minőségével, a termék biztonságosságával, valamint a termékfelelősség körében felmerült problémák rendezésére terjedt ki.⁴⁵

Speciális megoldásként ki kell emelnünk az ombudsman eljárását, mint a fogyasztók által igénybe vehető lehetőséget. Az intézmény létrehozásának indoka a növekvő és bürokratizálódó állam, polgáraival szembeni túlhatalmát ellensúlyozta. Az ombudsmannak jelentős szerepe volt a rendszerváltást követően a civil társadalom fejlesztésében a kelet- és közép-európai államokban, mivel a totalitárius rendszerek hagyatéka a passzív polgárság volt.⁴⁶ Az ombudsman szerepe éppen ezért volt kiemelkedő jelentőségű a hazai fogyasztóvédelemben is. Az Alkotmányban a fogyasztói jog, a fogyasztók védelemhez, biztonsághoz való joga stb. nem szerepelt, pedig az országgyűlési biztoshoz fordulás egyik feltétele az alapvető jogokkal összefüggésben bekövetkezett sérelem vagy ennek közvetlen veszélye. A fogyasztói alapjogok, mint a fogyasztók egészségének és biztonságának védelméhez, a fogyasztók gazdasági érdekeinek védelméhez, az oktatáshoz és tájékoztatáshoz, jogorvoslathoz és a kárigények érvényesítéséhez, a fogyasztói érdekképviseltek létrehozásához való jog nem voltak beilleszthetőek maradéktalanul az Alkotmány rendszerébe.⁴⁷

---

43 SZEBELÉDI i. m. 105.

44 1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről hozta létre.

45 <http://bekeltet.hu/jog/> (2017. 11. 21.)

46 DINSDALE, Jane: Az Európa Tanács és az ombudsmanintézmény. In: Országgyűlési Biztosok Hivatala: *Az ombudsman szerepe és feladatai a közép- és kelet-európai országokban a rendszerváltás után*. Budapest, 1997, 29-30.

47 Az Alkotmány nevesítette azonban többek közt a bírósági igazságszolgáltatáshoz, a jogorvoslathoz, a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez, a gazdasági és társadalmi érdekek védelme céljából a szervezetek alakításához, illetve az ahhoz való csatlakozáshoz való jogot. Így vannak olyan fogyasztóvédelmi jellegű sérelmek, amelyek esetén nem lehetett igénybe venni az intézmény segítségét, ám nem volt kizárt bírósági jogvédelem megalapozott igénylése.

Az állampolgárok tehát a fogyasztói sérelmeik megoldása érdekében a fogyasztóvédelmi hatóságok helyett fordulhattak az ombudsmanhoz is, mely választásnak az egyik oka lehetett, hogy a fogyasztóvédelem területén működő specifikus intézmények nem működtek megfelelően, a másik, hogy az állampolgárok nem tartották alkalmasnak ezen intézményeket a probléma megoldására. Azonban több kutatás azt bizonyította be, hogy (ombudsmanok évenkénti beszámolóinak áttekintése során) kevés számú panasz érkezett fogyasztóvédelmi ügyben. A fogyasztói jogokat az alkotmány tételesen nem tartalmazta, így fogyasztói alapjogok megsértésére közvetlenül hivatkozni nem lehetett, valamint további szűkítést jelentett, hogy az országgyűlési biztos eljárására csupán az 1993. évi LIX. törvényben meghatározott hatóságok, illetve a közszolgáltatást végző szervek (melynek értelmezése sokszor gondot jelentett) eljárása esetén volt lehetőség.⁴⁸ Érdekesképpen megemlítjük, hogy az alapvető jogok biztosáról szóló 2001. évi törvény és a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi törvény módosításával 2012-ben létrejött a pénzügyi jogok biztosának tisztsége. Fő feladata a pénzügyi szolgáltatásokat igénybe vevők jogainak védelme, valamint felvilágosítás, tájékoztatás, a pénzügyi kultúra fejlesztése. A biztos működésének és tevékenységének részletes szabályait a pénz-, tőke- és biztosítási piac szabályozásáért felelős miniszter rendeletben állapította meg. A jogszabály szerint mind a természetes személyek, egyéni vállalkozók és mikro-vállalkozások fordulhatnak a pénzügyi szervezetek eljárásával kapcsolatosan a pénzügyi jogok biztosához.⁴⁹

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a fogyasztói érdekérvényesítés kapcsolatba hozható a versenyjoggal is. A versenyszabályozás feladata elsősorban a verseny védelme, valamint közvetett célja a fogyasztói jólét feltételeinek előmozdítása. A verseny védelme, így a potenciális fogyasztókért folytatott küzdelem, és a vállalkozók közötti versengés biztosítása, a fogyasztók számára számos előnnyel jár, éppen ezért e területén fontos cél a fogyasztó, mint a piac leggyengébb láncszemének közvetlen védelemben részesítése.⁵⁰ Azonban meg kell említenünk, hogy a versenyjogi fogyasztóvédelem eltér az általános értelemben vett fogyasztóvédelmi jogtól (pénzügyi fogyasztóvédelemtől is), mivel a versenyjogi jogsértés megállapítására csak közérdek védelme

---

48 VERES Zoltán: *A Pénzügyi fogyasztóvédelem egyes alapkérdései. Jogdogmatikai, történeti, rendszertani alapok jogalkalmazási és metajurisztikus kitekintéssel*. PhD értekezés, Budapest, PPKE JÁK DI, 2017, 35., 80.

49 VERES (2017) i. m. 204-205.

50 MISKOLCZI BODNÁR Péter: *A versenytörvény magyarázata*. Budapest, KJK-Kerszöv, 2002. 73.

érdekében kerülhet sor, valamint ilyen esetben a fogyasztó a Gazdasági Versenyhivatalhoz fordulhat sérelmeinek orvoslása végett.⁵¹

3.1. Fogyasztó mint a jogviszony gyengébb alanya

Fontos követelmény, hogy a pénzügyi szervezetek ne élhessenek vissza azokkal a többletinformációkkal, amelyekkel a többi szereplővel szemben rendelkeznek az egyes pénzügyi termékekről. Megállapítható, hogy az egyes piaci szereplők oldalán mások hátrányára jelentkező információs aszimmetria a pénzügyi piacon különösen könnyen kialakul. A szakmai fölény miatt létrejövő helyzet pedig nem csupán az egyes befektető számára jelenthet problémát. Ezért a fogyasztó védelme több megfontolásból szükséges, így például szociális megfontolásból, mivel a fogyasztó a gyengébb fél, aki védelemre szorul, vagy gazdasági megfontolásból, mivel a fogyasztó a gazdasági folyamatok részese, aki alakítja azokat (fogyasztók nagy tömege komoly gazdasági kockázatot is jelenthet).⁵²

A fogyasztó védelmének szükségessége kapcsán számos elmélet született. Az intervencionalisták véleménye szerint a kiindulópont az, hogy a gazdasági kapcsolatokban a fogyasztó gyengébb fél a gyártóhoz, kereskedőhöz, szállítóhoz képest. Mivel gyengébb a pozíciója és kiszolgáltatott is, védeni szükséges a piacon jelentkező problémáktól. E felfogás szerint az állam feladata a szükséges szabályozási keret létrehozása. A liberális, azaz laissez faire-re épülő modell az állam helyett a piaci önszabályozásnak juttatja a jelentős szerepet. E nézet szerint a verseny (önmagában) képes a tisztességtelen elemeket kiszorítani a piacról. A fogyasztót döntésre képes egyénnek tekintik, aki képes összegyűjteni és mérlegelni a döntéshez szükséges információkat, majd meghozni azt. Az állam szerepe ebben az esetben a tisztességes verseny feltételeinek megteremtésére korlátozódik.

E két véglet között átmenetet képező elképzelések is vannak, így például az szituáció-függő elmélet, amely szerint olyan piaci környezetet kell megteremteni, amelyben a fogyasztó képes önálló döntést hozni. Ennek eredményeképpen egyszerre érvényesül a verseny szabadsága és a fogyasztói autonómia, az olyan helyzetekben, amikor pedig ez nem lehetséges, fogyasztóvédő rendelkezéseket kell bevezetni.⁵³

Összefoglalva tehát szükség van az állam oldaláról a fogyasztót védő szabályok megalkotására, mivel ha a fogyasztókat a piac önszabályozó mechanizmusára

---

51 Uo.

52 CSERES Katalin Judit: *Competition Law and Consumer Protection*. Hague, Kluwer Law International, 2005, 172-180.

53 CSERES Katalin Judit (2005) i.m. 172-192.

hagyjuk, számos hátrány érheti őket. Például a fogyasztók hajlamosak kis összegű, kis kockázatra való biztosítások megkötésére is, amelyek azonban nem érik meg. Az alanyok gyakran nem mérik fel körülményeiket és a költségek magasabbak, mint a biztosított, bekövetkező kár, illetve hajlamosak túl magas önrészt választani, miközben veszítenek azon, hogy sokkal magasabb díjat fizetnek annál, mint amennyit a későbbi kártérítések indokolnának. Továbbá a hitelfelvételhez kapcsolódóan is a fogyasztó által figyelembe nem vett kettős veszély állhat fenn, mivel a hitelező gyakran előírja valamilyen fedezeti biztosítás megkötését (sokszor nem az ügyfél valós igényeinek megfelelő), illetve a hitel lejárta után a biztosítással sem foglalkozik a korábbi adós, így a vagyontárgy biztosítatlan marad, fokozva a kiszolgáltatottságot.⁵⁴

3.2. Fogyasztói jogok

A (pénzügyi) fogyasztóvédelem feladata a fogyasztói jogok érvényre juttatása. John F. Kennedy 1962-es kongresszusi beszéde mérföldkövet jelentett a fogyasztói jogok elismerése kapcsán, melyben fogyasztói jogokként jelölte meg a biztonsághoz, az információhoz, a választáshoz és a képviselőlethez való jogokat. E katalógust később számos dokumentum átvette, majd kiegészítette, így például az ENSZ Közgyűlésének a Fogyasztóvédelmi Irányelvek elfogadásáról szóló határozata, illetve az Európai Tanács által 1973-ban elfogadott Fogyasztóvédelmi Alkotmány, amely utóbbi kísérletet tett elhatárolni a fogyasztóvédelemmel kapcsolatos állami és vállalati feladatokat. Meg kell említenünk továbbá az Európai Tanács által elfogadott *„Az Európai Gazdasági Közösség első, előzetes programja a fogyasztók védelmének és informálásának politikájáról”* című határozatot, amely szerint a fogyasztók egészségének és biztonságának védelme, a fogyasztók vagyoni érdekeinek védelme, a jogorvoslathoz való jog, a tájékoztatáshoz és oktatáshoz való jog, illetve a meghallgatáshoz és a fogyasztók érdekeinek képviseléséhez való jog is az alapvető elvek közé tartozik.⁵⁵

Megállapíthatjuk, hogy a mai napig mind az általános, mind a pénzügyi fogyasztóvédelem terén a fogyasztót az Európai Tanács fent említett dokumentumában említett 5 alapvető jog szükségképpen megilleti, azonban az idők folyamán ezek további jogosultságokkal egészültek ki.

---

54 VINCZE János: *Fogyasztóvédelem a pénzügyi piacokon és a viselkedés gazdaságtan*. In: VALENTINY Pál, KISS Ferenc László, NAGY Csongor István (szerk.): *Verseny és szabályozás* 2011. Budapest, MTA KRTK Közgazdaságtudományi Intézet, 2012, 250-251.

55 VERES (2013) i. m. 3.

3.3. Pénzügyi szervezet

A pénzügyi fogyasztóvédelmi jogviszony másik oldalán a pénzügyi szervezet áll, aki a fogyasztóhoz képest előnyösebb helyzetben van, illetve az egész szektort nézve a pénzügyi közvetítőrendszer részeként is tekinthetünk rá. Mivel e pozíció elemzésére is kitérünk a gazdasági válságot követő időszakot elemző részben, ezért csak néhány szóban szólnánk a jellemzőivel kapcsolatban.⁵⁶

A pénzügyi szervezetek szigorúan szabályozott vállalkozások. A működésük feltételezi a széleskörű informáltságot és felkészültséget az adott pénzügyi piaci szektorban.⁵⁷ Ezen entitásoknak éppen a pénzügyi jogviszony aszimmetrikus jellege miatt érvényesíteni kell a fogyasztói döntéshozatal során és szerződéses kapcsolatban olyan fontos elveket, mint a közérthetőség, átláthatóság, kiszámíthatóság, az információkhoz való hozzáférés. Ezen alapelvek megvalósulását segíti a fogyasztók, szolgáltatás igénybevételét megelőző teljes körű tájékoztatása. Fontos alapelv továbbá a pénzügyi jogviszony létrejötte és fennállása alatt a jóhiszeműség és tisztességesség, amelyek leginkább a tisztességes szerződési feltételek és a díjak meghatározása során tudnak érvényesülni. A fogyasztóvédelmi előírásoknak ezenkívül be kell épülniük a pénzügyi szervezet működési rendszerébe és a pénzügyi szervezeteknek eljárásaik során alkalmazniuk kell azokat. Fontos elv továbbá a rendkívüli eseményekre (pl.: vis maior) való felkészülés, amely események bekövetkezése esetén az intézményeknek a fogyasztó megváltozott teherbíró képességét figyelembe kell venniük és méltányos eljárást kell biztosítaniuk.⁵⁸

A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletéről (PSZÁF) szóló 1999. évi CXXIV. törvény a 2. § szerint pénzügyi szervezet fogalma alá tartozik: „...a pénzügyi szolgáltatási, a kiegészítő pénzügyi szolgáltatási, a befektetési szolgáltatási, a kiegészítő befektetési szolgáltatási, az elszámolóházi, a befektetési alapkezelési, árutőzsdei, a biztosítási, biztosításközvetítői, a biztosítási szaktanácsadói tevékenységet végző szervezet, illetve személy, az önkéntes kölcsönös biztosító pénztárak, a magánnyugdíjpénztárak, közraktárak, kockázati tőketársaságok, kockázati tőkealapok, kockázati tőkealap kezelők, valamint a tőzsdék és tagjaik (a továbbiakban együtt: pénzügyi szervezetek)(...)”. Ezen összevont definíció a 2008-as gazdasági világválságig (lényegét tekintve azt követően) nem változott.⁵⁹

56 NAGY Zoltán: *Pénzügyi fogyasztóvédelem aktuális kérdései*. 218. [Elérhető: http://www.vmtt.org.rs/mtn2013/207_223_Nagy_A.pdf (2017. 11. 23.).]

57 Uo.

58 NAGY i. m. 222-223.

59 A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletéről (PSZÁF) szóló 1999. évi CXXIV. törvény a 2. §.

Megállapíthatjuk, hogy a pénzügyi közvetítőrendszer egésze a bizalomra épül. A gazdasági válságot megelőzően a fogyasztók fokozott bizalommal fordultak a pénzügyi szervezetek felé, mivel hittek azok szakmai felkészültségében és abban, hogy a legjobbat akarják számukra. Azonban a válság hatására rá kellett jönniük, hogy gyakori a pénzügyi szervezetek tisztességtelen piaci gyakorlata. E hátrányok kivédésére azonban a fogyasztók önállóan nem voltak képesek, így a 2008-as válságot követően az állam komoly lépéseket tett a pénzügyi fogyasztói jogviszony területén is. A következő fejezetekben éppen ezért a pénzügyi és gazdasági világválságot követő pénzügyi szektort és fogyasztóvédelmi jogviszonyt is érintő változásokat vesszük górcső alá.⁶⁰

4. A pénzügyi fogyasztóvédelem alakulása a 2008-as pénzügyi-gazdasági válságot követően

A 2008-as pénzügyi válság talán egyetlen pozitív hozadékaként értékelhető, hogy a társadalmi figyelem fókuszába került a hatékony pénzügyi fogyasztóvédelem szükségességének a gondolata. Ekkor kerültek felszínre olyan problémák, amelyek egy része már korábban ismert volt, de a válság mutatott rá igazán a szabályozás hiányára.

A gazdasági, pénzügyi válság következtében a jogi szabályozás arra törekedett, hogy választ adjon ezekre a kérdésekre, amelyeket a válságtól függetlenül már azt megelőzően is szükségszerűen szabályozni kellett volna. Ilyen területként említhető a teljesség igénye nélkül: a pénzügyi közvetítőrendszer stabilitásának és felügyeletének a megerősítése, a pénzügyi fogyasztóvédelem megerősítése vagy a hitelezés újraszabályozása.⁶¹

A pénzügyi fogyasztóvédelemre többnyire a hitelezéssel kapcsolatos jogvitákon keresztül helyeződött a hangsúly. A pénzügyi gazdasági válság kifejezetten rávilágított arra, hogy az abszolút liberális, teljességgel megengedő szabályozás nem hogy elősegítené a pénzügyi piacok stabilitását, hanem aláássa azt, és a válságok kialakulása esetén elkerülhetetlenné teszi az állami beavatkozást.⁶²

A globális válság révén nem csak Magyarországon, de a világ jelentős részén komoly veszteségek érték a fogyasztókat. Az egyes pénzügyi szolgáltatásokban és intézményekben csaldott fogyasztók száma drasztikusan megnőtt.

---

60 NAGY i. m. 222-223.

61 NAGY i. m. 208.

62 KÁLLAI Zoltán, KŐSZEGRY Tamás: Válságkezelés vagy mindennapi gyakorlat? Kereskedelmi banki tapasztalatok a likviditási válságban. *Hitelintézet*i Szemle, 2009/3. 187.

A kiábrándultság a pénzügyi szolgáltatók gyakran nem teljes körű vagy megtévesztő tájékoztatására, továbbá a pénzügyi tájékoztatlanóságából adódó nem kellően körültekintő fogyasztói döntéshozatalra vezethető vissza.⁶³ A pénzügyi szolgáltatások olyan szakmai döntést és a jogi ismeretek tekintetében felkészült fogyasztót feltételeznek, amelyek általában nem voltak jellemzők egy átlagfogyasztóra, de sajnos hazánkban a pénzügyi kultúra alacsony foka miatt ez napjainkban is elmondható. A legnagyobb problémát tehát a válság idején is az okozta, hogy a fogyasztók nem voltak kellően tájékozottak a pénzügyi termékek működését és kockázatát érintően. Ehhez hozzájárult a fogyasztók és szolgáltatók között általánosan fennálló aszimmetria, mivel a válság következményeként megjelenő veszteségek jórészt a fogyasztókat érintették. A felek között fennálló, információs aszimmetria alapvetően két problémára vezethető vissza, amelyet a pénzügyi fogyasztóvédelem tud kiegyenlíteni. Tekintettel arra, hogy a XXI. század fogyasztói társadalmát a tömegtermelés határozza meg, a piacon jelen lévő termékek csaknem száz százalékát olyan hatalmas iparvállalatok állítják elő, amelyek által alkalmazott technikák a hétköznapi fogyasztók számára nem, vagy csak aránytalan nehézségek árán ismerhetők meg. Ezek az információk nem, vagy csak jelentős akadályok leküzdése során, rendkívüli költségek és időigényes módon voltak beszerezhetőek a válság idején és napjainkban is. Ez az aszimmetria végső soron oda vezetett, hogy a pénzügyi szolgáltatók által meghatározott feltételeket a fogyasztók automatikusan elfogadták, azonban ez a magatartás komoly károkat okozott nem csak a fogyasztók körében, hanem társadalmi és gazdasági szinten egyaránt.⁶⁴

A fogyasztók bizalma így nagymértékben csökkent a pénzügyi szervezetek és a pénzügyi piacok iránt. A bizalomvesztés, a kiábrándult fogyasztók tömege erodálta a piacot, amely a pénzügyi stabilitás elvesztéséhez vezetett.⁶⁵

Az elmúlt évtized tapasztalatainak tükrében megállapítható tehát, hogy a pénzügyi szolgáltatások piacán töredékes információk birtokában a pénzügyi fogyasztó rendkívül kiszolgáltatottá vált, így szükségessé vált a tájékoztatás szélesebb körű kötelezettségét előíró jogszabályi struktúrának a kialakítása mind a fogyasztói hitelek, mind az egyes megtakarítási formák vonatkozásában,

---

63 LENTNER i. m. 432.

64 CZAJLIK István, HORVÁTH Anna, SZ. PAP Judit: *Korszerű pénzügyi fogyasztóvédelem*. In: LENTNER Csaba (szerk.): *Bankmenedzsment, bankszabályozás – pénzügyi fogyasztó-védelem*. Budapest, Nemzeti Közszerkesztési Egyetem Tankönyvkiadó, Budapest, 2012, 432.

65 KOLOZSI Pál, LENTNER Csaba, TÓTH Gergely: *A pénzügyi válságkezelés lehetséges alternatívái Magyarországon és az Európai Unióban*. *Gazdasági Jog*, 2009/12., 20.

a gyengébb piaci pozíciójú fogyasztó helyzetének javítását elősegítve.⁶⁶ A legjelentősebb reformok mind a mai napig az uniós és hazai viszonylatban is a pénzügyi felügyeletet érintették, illetve érintik. A pénzügyi fogyasztóvédelem kvázi új területként, napjainkban is azzal a célkitűzéssel jelenik meg, hogy a fogyasztók tájékoztatása és megfelelő védelme biztosítva legyen. 2011-ben történt meg a PSZÁF fogyasztóvédelmi hatósági felhatalmazása. Ettől kezdve a fogyasztóvédelmi ellenőrzési tevékenység explicit módon jelen van a hazai pénzügyi felügyelet tevékenységében.⁶⁷ A fogyasztói jogviták gyors és költséghatékony rendezése érdekében ugyanekkor felállított alternatív vitarendezési fórum, a Pénzügyi Békéltető Testület manapság egyre népszerűbb, és jelentős szerepet kap.

5. Az állami szerepvállalásról és a pénzügyi fogyasztóvédelem alkotmányjogi megalapozottságáról

Alaptörvényünk M) cikk (2) bekezdése immár kifejezetten említi a fogyasztóvédelmet, amelynek értelmében: „Magyarország biztosítja a tisztességes gazdasági verseny feltételeit. Magyarország fellép az erőfölénnyel való visszaéléssel szemben, és védi a fogyasztók jogait.”⁶⁸

Az Alaptörvény fogyasztóvédelmi rendelkezése mindenekelőtt megfelelő intézményrendszer működtetését és a fogyasztók érdekeit védő jogszabályok megalkotását, illetve azok érvényre juttatását követeli meg az államtól. Az Alaptörvény a tisztességes gazdasági versennyel egy cikkben említi a fogyasztóvédelmet. Ebből következhet olyan értelmezés, hogy a jogalkotó a tisztességes piaci verseny érdekében, illetve ahhoz kapcsolódóan kívánja biztosítani a fogyasztók védelmét.⁶⁹

A világgazdasági válság, majd az eurózóna válsága és ezek magyarországi hatásai következtében – különös tekintettel a fejletlen jogi környezetre és a nemzeti valutánk rendkívüli sérülékenységre Magyarországon mára kialakult egy hatékony pénzügyi fogyasztóvédelmi szabályozás.⁷⁰

---

66 HAJNAL (2009): i. m. 12-13.

67 LENTNER i. m. 444.

68 Alaptörvényünk M) cikk (2) bekezdése.

69 BENCSIK András: A fogyasztóvédelem, mint az alapjogvédelem új eszköze. *De iurisprudentia et iure publico* 2011/ 2. 34.

70 VERES Zoltán: A pénzügyi fogyasztóvédelem alkotmányos megalapozása felé, *Közjogi Szemle*, 2016/1, 41-50.

Az optimálisan működő piac elérése érdekében az állam beavatkozhat egyrészt közvetlenül a hatósági szerepvállalás kereteit erősítve, protekcionista jellegű jogi szabályozás által, másrészt a jogszabályi kötelezés rendszerének preventív funkcióit erősítve is, az előzetes tájékoztatásra, valamint a fogyasztók oktatásának és jogorvoslati jogának erősítése helyezve a hangsúlyt („Bourgoignie-féle” megközelítés), ezzel a tudatos pénzügyi fogyasztói attitűd kialakulását szolgálva. Fontos ugyanakkor, hogy az alkalmazott módszertől függetlenül a kormányzati bürokrácia kiterjesztésével járó állami beavatkozás volumenének növelése már önmagában is eredményezhet piaci aszimmetriát a szabadpiaci versenynek, illetve kínálati oldal fejlődésének gátat szabva olyan tökéletlen piacot létrehozva, amelyben a kínálat nem követi a valós fogyasztói keresletet. A piacgazdaságok alapvető kérdése tehát az egyén jogainak védelme és a piac szabad működése között feszülő éles határvonal megfelelő meghatározása.⁷¹ Egyrészt lehetővé kell tenni ugyanis, hogy megfelelő gazdasági és társadalmi körülmények alakulhassanak ki a kínálati oldal fejlődéséhez, másrészt pedig emellett mégis hatékony kontrollt kell biztosítani a fogyasztók védelméhez. A pénzügyi fogyasztóvédelmi szabályozásnak is ezen ambivalens viszonyrendszerben kell reagálnia az aktuális pénzügyi piaci folyamatokra és a fogyasztói társadalom elvárásaira.⁷²

6. Pénzügyi fogyasztóvédelmi jogviszony specialitása

Tekintettel arra, hogy a fogyasztóvédelem egy meglehetősen komplex, interdiszciplináris jogterület, a szabályozási körébe esik a fogyasztással összefüggő jogviszonyokon túl, a fogyasztó és kereskedő, fogyasztó és termelő közötti kötelmi jogviszony és azok a jogviszonyok is, amelyeknek a joghatásai közvetlenül érintik a fogyasztókat.⁷³ A pénzügyi piacok fogyasztója más piaci fogyasztókhoz képest még inkább kiszolgáltatott helyzetben van, így a cél nem lehet más, mint ennek a gyengébbik félnek a hatékony védelme a kereskedelmi ügyletek területén. A fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény a fogyasztó fogalmát kibővíti.⁷⁴ „Az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy, aki, árut vesz, rendel, kap, használ, igénybe vesz vagy az áruval kapcsolatos

---

71 CHRIS, Skinner: *The future of Investing in Europe's markets after MiFID*, West Sussex, John Wiley and Sons, 2007.

72 CHRIS, Skinner (2007) i. m.

73 FAZEKAS Judit: *Fogyasztóvédelmi jog*. Budapest, Complex, 2007, 75.

74 1997. évi CLV. tv. a fogyasztóvédelemről 2. §. a).

kereskedelmi kommunikáció, ajánlat címzettje.” A fogyasztó tehát csak olyan természetes személy lehet, és erre az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlata is rámutat, aki foglalkozásán, illetve gazdasági céljain kívül eső saját ügyleteiben jár el.⁷⁵ Fogyasztónak kell tekinteni azonban azokat is, akik érdeklődnek a szolgáltatás iránt, vagy ajánlatot tesznek.⁷⁶ A Pénzügyi Békéltető Testület szorgalmazta a pénzügyi fogyasztó fogalmának további kiterjesztését az egyes vállalkozásokra és a jogi személyekre is.⁷⁷ A békéltető testületre vonatkozó szabályok alkalmazásában fogyasztónak minősül a fentiekén túlmenően az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységi körén kívül eső célok érdekében eljáró, külön törvény szerinti civil szervezet, egyházi jogi személy, társasház, lakásszövetkezet, mikro-, kis- és középvállalkozás is, amely árut vesz, rendel, kap, használ, igénybe vesz vagy az áruval kapcsolatos kereskedelmi kommunikáció, ajánlat címzettje is.⁷⁸

Látnunk kell azonban, hogy egységes európai fogyasztói fogalomról nem beszélhetünk, annak ellenére, hogy a fogyasztóvédelmi irányelvek hasonló fogyasztói fogalmakat használnak, mivel a tagállamok eltérő módon szabályozzák a fogyasztó fogalmát, különböző szabálycsoportra kiterjesztve a fogyasztóvédelmi szabályozás személyi hatályát.⁷⁹

A 93/13/EGK irányelv a fogyasztó fogalma alatt ért minden olyan természetes személyt, aki az irányelv hatálya alá tartozó szerződések keretében olyan célból jár el, amely kívül esik saját szakmája, üzleti tevékenysége vagy foglalkozása körén. Ugyanezt a fogalmat használja a 2008/48/EK irányelv is a pénzügyi fogyasztóvédelem területén.⁸⁰

Azon túl, hogy kiemelt jelentősége van annak, hogy a fogyasztó fogalmát rendezzük, nem szabad azt sem figyelmen kívül hagynunk, hogy milyen az a fogyasztó, illetve az általa tanúsított magatartás, amely a különleges védelemben részesül. Ennek a kérdésnek a megválaszolására a jogalkalmazás szempontjából fontossá vált a fogyasztói minta megalkotása, amely az egyes eljárásokban a jogsérelem alapjául szolgálhat. Alapvetően két minta – fogyasztói modell különíthető el. Az egyik az észszerű fogyasztó modellje, amely az Európai Bíróság

---

75 Cape Snc v. Idealservice Srl (C-541/99. sz. ügy).

76 OSZTOVITS András: A fogyasztó fogalma az új Ptk.-ban. [Elérhető: <http://ptk2013.hu/szakcikkek/osztovits-andras-a-fogyasztó-fogalma-az-új-ptk-ban/2267> (2017. 10. 30.).]

77 <https://www.mnb.hu/letoltes/pbt-nc-2.pdf> (2017. 10. 30.)

78 1997. évi CLV. tv. a fogyasztóvédelemről 2. §. a).

79 HAJNAL Zsolt: A fogyasztóvédelem alanya: a fogyasztó. In: SZIKORA Veronika (szerk.): *Magyar fogyasztóvédelmi magánjog – európai kitekintéssel*, Debrecen, Fogyasztóvédeők Magyarországi Egyesülete, 2010, 43-44.

80 93/13/EGK irányelv 2. cikk b) pont, 2008/48/EK irányelv 3. cikk a) pont.

ítélkezési gyakorlatában, valamint az angol és francia jogterületen érvényesül. Az észszerű fogyasztóról azt feltételezi, hogy képes racionális döntéseket hozni a rendelkezésre álló információk alapján. A másik fogyasztói modellt a német bírói gyakorlat alakította ki. Ennek a modellnek a felfogásában a fogyasztót óvni kell, rendkívüli védelemben kell részesíteni, hiszen itt az a preconcepció érvényesül, hogy a fogyasztó nem képes észszerű döntések meghozatalára, és már a legkisebb félrevezetésnek vagy megtévesztésnek is hajlamos bedőlni.⁸¹

A magyar fogyasztóvédelmi szabályok léte a fogyasztóval szembeni követelményeket, így a fogyasztóval szembeni gondossági mércét nem zárják ki. A PSZÁF elnöke által kiadott ajánlás is úgy utal a fogyasztóra, mint aki észszerűen tájékozottan, az adott helyzetben elvárható figyelmességgel és körültekintéssel jár el.⁸² A Kúria 6/2013. PJE határozata is gondosan eljáró fogyasztói mércét állítja fel:⁸³ Nem értékelhető azonban tévedésként az, ha az adós arra hivatkozik, hogy nem olvasta el a szerződést, illetve a tájékoztatást vagy átolvasta ugyan, de annak egyes rendelkezéseit nem értette meg. Egy kölcsönvevőtől minimálisan elvárható ugyanis, hogy a szerződést alaposan áttanulmányozza és szükség esetén az egyes általa nem érthető rendelkezésekről tájékoztatást kérjen. Ennek elmulasztása a Ptk. 4. § (4) bekezdése alapján a kölcsönvevő terhére esik. Az Európai Bíróság a Kásler-ügyben ugyancsak az általánosan tájékozott, észszerűen figyelmes és körültekintő fogyasztóról beszél.⁸⁴ Ugyanezt a gondossági mércét képviselte egy hazai bíróság is: „a szerződés megkötése során ugyanakkor a fogyasztónak is a jóhiszeműség és tisztesség követelményének, az együttműködési kötelezettségnek megfelelően úgy kell eljárnia, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. Elvárható a fogyasztótól, hogy a nagy összegű és hosszabb távra szóló ügylet jellegéhez, nagyságrendjéhez, a vállalt kockázat mértékéhez igazodóan tájékozódjon a szerződés megkötése előtt”.⁸⁵

A fentiekre tekintettel jogi szempontból nem lehet megalapozott az olyan álláspont, amely a pénzügyi jogviszonyokba lépő és itt eljáró fogyasztóval szemben elvárhatósági, ill. gondossági mércét egyáltalán nem támaszt, a fogyasztót „pénzügyi vakságban” szenvedő jogalanynak állítja be és kizárólag a pénzügyi intézményre hárít minden kötelezettséget.⁸⁶

---

81 FAZEKAS i. m. 75-76.

82 A 14/2012. (XII. 13.) PSZÁF elnöki ajánlás, 2.

83 PJE hat. indokolásának III.3. pontja.

84 C-26/13. sz. ügy, ítélet 74. pontja.

85 Szegedi Ítéltábla a Pf.II.20.486/2012/3. sz. döntésében (SZIT-H-PJ-2012-208. sz. bírósági határozat).

86 NÉMETH Csaba: A pénzügyi fogyasztóvédelmi jog fejlődése Magyarországon 2008-2014 között (I. rész). *Gazdaság és Jog*, 2015/1, 3-11.

A pénzügyi fogyasztóvédelmi jogviszony másik alanya a pénzügyi szervezet, amely az egész szektort nézve a pénzügyi közvetítőrendszer része. Kérdés azonban, hogy mely vállalkozások tartoznak a pénzügyi közvetítőrendszerbe, illetve melyek tekinthetők pénzügyi szervezeteknek.⁸⁷

Egyre gyakoribb, hogy a pénzügyi szolgáltatók fogyasztókkal való kontraktuális viszonyában megjelenik egy harmadik fél, a pénzügyi közvetítő, aki jutalékos rendszerben dolgozik, így természetesen a szerződés megkötése iránti érdekeltsége elsődleges, tehát nem pártatlan. Gyakran alkalmaznak agresszív kereskedelmi gyakorlatokat, melyektől a fogyasztókat fokozottan védeni kell. Nem szabad azonban száz százalékban negatív szereplőkként feltüntetni a közvetítőket, ugyanis egy jól felkészült, magasan képzett szakember jelentős segítséget nyújthat a fogyasztóknak a pénzügyi szolgáltatások területén való eligazodásban. A pénzügyi fogyasztóvédelemnek éppen ezért figyelmet kell fordítania a pénzügyi közvetítőkre is, hogy ők a fogyasztók segítése érdekében lépjenek be a kontraktuális viszonyokba, és ne saját érdekeltségük legyen az elsődleges.⁸⁸A korábbi felügyeleti szabályozásnál is találkozhattunk azzal, hogy a törvény a pénzügyi szervezetek összevont fogalmát adta meg.⁸⁹ Ez a szervezetcsoport közelít leginkább a pénzügyi közvetítők csoportjához azzal, hogy a kormányzati pénzügyi közvetítők nem tartoznak bele a pénzügyi szervezetek fogalmába. A törvényi definíció tehát egy általánosító jellegű megfogalmazással valamennyi pénz- és tőkepiaci, illetve ehhez kötődő résztvevőt beemeli a fogalmi körbe, illetve ezt kiegészíti még egy intézményi felsorolás is.⁹⁰

A hatályos szabályozás szintén használja a felügyeleti szabályozásban a pénzügyi közvetítőrendszer és a pénzügyi szervezetek fogalmát.⁹¹ A pénzügyi szervezetek mind intézményi, mind tevékenységi aspektusból nézve szigorúan szabályozott vállalkozások. Mind a piacra lépésük, alapításuk, működésük és megszűnésük egyaránt eltér a hagyományos piaci szereplőktől. A pénzügyi közvetítők lényege pedig az, hogy a megtakarító egy pénzügyi közvetítő intézménnyel köt szerződést, és ez a pénzügyi közvetítő juttatja

---

87 NÉMETH Csaba (2015) i. m. 3-11.

88 MISKOLCZI BODNÁR Péter, SÁNDOR István: *A magyar fogyasztóvédelmi jog szabályozása*, Budapest, Protestáns Jogi Oktatásért Alapítvány, 2009, 7-31.

89 1999. évi CXXIV. törvény a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletéről (PSZÁF) 2. § (1) bekezdés. A 2007. évi CXXXV. tv. szabályai direkt módon már nem határozzák meg a pénzügyi szervezetek fogalmát, de a 4. §-ban felsorolt törvények hatálya alá tartozó szervezetek lényegileg a korábbi pénzügyi szervezeteket fogják át. Hasonlóan járt el a felügyeletről szóló 2010. évi XLVIII. törvény.

90 MISKOLCZI BODNÁR Péter, SÁNDOR István (2009) i. m. 7-31.

91 2013. évi CXXXIX. törvény a Magyar Nemzeti Bankról (MNB tv.). 81.§.

el a beruházóhoz a szükséges pénzösszeget. A közvetett finanszírozás két végpontja között szerepelnek tehát a pénzügyi közvetítők, olyan pénz- és tőkepiaci intézménynek, amelyek jogszabályban meghatározott szolgáltatásokat nyújtanak a megtakarítóknak és a beruházóknak egyaránt.⁹²

7. Az Európai Unió pénzügyi fogyasztóvédelemre vonatkozó szabályozása és azok hazai érvényesülése

Úgy gondoljuk, hogy hazánk 2004-es EU tagsága óta kiemelt jelentősége van a hazai jogszabályok közösségi joggal való harmonizációjának, amely az Alaptörvény E) cikkének értelmében kifejezett elvárás is. Érdemes tehát a hazai előírások uniós szabályozásnak való megfelelését vizsgálni. A hazai pénzügyi fogyasztóvédelem számos anyagi jogi rendelkezése eredeztethető az Európai Unió fogyasztóvédelmi céljai, törekvései révén megalkotott irányelvek, rendelték előírásaiból. A szubszidiaritás elvéből az következik, hogy a nemzeti jogszabályok az uniós jogon túli szabályokat is megfogalmazhatnak különösen, ha a nemzeti szinten való szabályozás hatékonyabbnak bizonyul. Általános jelleggel elmondható, hogy a hazai jogszabályok magasabb szintű fogyasztóvédelmi alapon nyugszanak, és nagyobb fokú védelmet biztosítanak a fogyasztónak. Ez a megállapítás nyilvánvalóan következik a közösségi szabályozás jellegéből is, mivel az gyakran éppen csak keretet kíván adni, amelyet az egyes tagállami jogszabályok töltenek fel tartalommal. Másfelől pedig a kérdéses rendelkezések éppen a mindenki által elfogadható minimumot kívánják meghatározni, amelyhez képest lehetséges többlétszabályok elfogadása.⁹³

A 2008/48/EK irányelv a fogyasztók védelmét szolgáló közösségi szinten harmonizált jogszabályi rendszer megteremtését, illetve ezen keresztül a fogyasztói alapjogok érvényesülését szolgálva több fontos szabályt is meghatároz a fogyasztói hitelmegállapodásokra vonatkozóan. Ezek közül kiemelkedőek a fogyasztók teljeskörű tájékoztatására vonatkozó szabályok, amelyek érvényesülése a pénzügyi piacon jelentkező információs aszimmetriából, illetve a tudatos fogyasztói attitűd hiányából fakadó fogyasztóvédelmi problémák megelőzését szolgálhatják. A fogyasztói hitelmegállapodásokkal kapcsolatos fogyasztóvédelmi problémák elsődleges forrását ugyanis maga az informátlanság jelenti, amely az európai fogyasztói társadalmat általában

---

92 NAGY i. m. 213-215.

93 KOVÁCS István, SZÁNTÓ Miklós, TÖRCSI Péter: *Fogyasztóvédelem a Pénzügyi Szektorban Magyarországon és az Európai Unióban avagy az *acquis communautaire* érvényesülése a magyar hitelpiacon*. Budapest, Jogállam és Igazság Kiadó, 2015, 164-165.

jellemzi.⁹⁴ Éppen ezért kiemelkedően fontos, hogy a hitelmegállapodásokkal kapcsolatos hitelezői tájékoztatási kötelezettség szigorú és harmonizált szabályai kerüljenek megalkotásra a tagállamokban a közös piac fejlődését szolgálva. Az irányelv rendszerében a tájékoztatási kötelezettség több elemből tevődik össze, amelyek közül első a reklámokra vonatkozó szabályok köre. Minden marketing stratégia szükségképpen részét képezik ugyanis a reklámok, amelyek önmagukban is alkalmasak a fogyasztói döntések befolyásolására. Ennek megfelelően azonban a fogyasztók védelmének időhorizontját is a lehető legkorábbra kell helyezni, a kereskedelmi kommunikáció szintjére is kiterjesztve. Az irányelv 4. cikk (1) bekezdése szerint minden olyan hitelmegállapodásra vonatkozó reklámnak, amely kamatlábat vagy bármely, a hitelnek a fogyasztó által viselt költségére vonatkozó számadatot megjelöl, általános tájékoztatást kell tartalmaznia. A reklámokban megjelenő általános tájékoztatásnak pedig egyértelmű, világos és jól látható módon kell tartalmaznia a hitelkamatlábát, beleértve a hitel fogyasztó által viselt teljes költségét, a teljes hitelösszeget, a teljes hiteldíjmutatót.⁹⁵ Továbbá adott esetben a hitelmegállapodás időtartamát, továbbá az egyedi árura vagy szolgáltatásra vonatkozóan halasztott fizetés formájában nyújtott hitel esetén a készpénzárat és bármely előtörlesztés összegét, valamint adott esetben a fogyasztó által fizetendő teljes összeget és a törlesztések összegét. Az irányelv egy másik, a fogyasztókat kevésbé közvetlenül, de annál lényegesebben érintő területet is szabályoz amennyiben előírja, hogy a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a hitelmegállapodás megkötését megelőzően a hitelező értékelje a fogyasztótól kapott információkat és adatbázis alapján a fogyasztó hitelképességét. Összefoglalva tehát, a 2008/48/EK irányelv jóval túlmutat a korábbi szabályozáson, és sokkal részletesebben szabályozza a hitelezők által a fogyasztók számára nyújtandó információk körét, illetve a fogyasztókat megillető jogosultságokról is rendelkezik.

A 2008/48/EK rendelet nem vonatkozik lakóingatlanok vagy föld, ingatlan vásárlásához kapcsolódó hitelmegállapodásokra, ezekre a 2014/17/EU irányelv az irányadó, amely a pénzügyi fogyasztóvédelem területén hiánypótló jelleggel született meg. Az irányelv rögzíti, hogy a hitellel kapcsolatos reklámnak ki kell térnie a kamatlábra és a hitelköltséggel kapcsolatos részletekre, a hitel összegére, a THM-re. A hitelező köteles megfelelő magyarázatokat nyújtani

---

94 HAJNAL (2009) i. m. 15-16.

95 Az 2008/48/EK irányelv 4. cikk (2) bekezdésének c) pontja alapján a tagállam dönthet úgy is, hogy azon folyószámlahitel formájában létrejött hitel-megállapodások esetében, amikor a hitelt felszólításra vagy három hónapon belül vissza kell fizetni, nem szükséges a teljeshiteldíj-mutató feltüntetése.

a fogyasztók számára, a fogyasztó fizetőképességét értékelni az aláírás előtt. A korábbi tapasztalatokból kiindulva az irányelv célként tűzi ki, hogy a szerződéskötést megelőző tájékoztatást teljes mértékben harmonizálják az egységes európai adatlap alkalmazásával, illetve a THM számítása tekintetében. Az irányelv egyébként csak szűk körben enged eltérést a tagállamok számára. A 2. cikk ugyan kimondja, hogy az irányelv nem akadályozza a tagállamokat abban, hogy szigorúbb rendelkezéseket tartsanak fenn, illetve vezessenek be a fogyasztók védelme érdekében, ezeknek egyrészt összhangban kell állniuk az uniós jog szerinti kötelezettségekkel, másrészt pedig az egységes európai adatlapon meghatározott tájékoztatástól nem térhetnek el. Nem kínál azonban megoldást a tagállamoknak a hitelezéssel kapcsolatos fogyasztóvédelmi problémáinak a megoldására. Arra a gyakorlati problémára, hogy a tájékoztató anyagok ne a fogyasztók által el nem olvasott, további aláírandó dokumentumok legyenek az adminisztratív feltételek kielégítése céljából, hanem a fogyasztók valóban rövid, tömör tájékoztatást kapjanak lehetőségeikről.⁹⁶

A hazai pénzügyi fogyasztóvédelem területén kiemelkedő jelentőséggel bír a 2008/48 EK irányelv implementálásával megalkotott 2009. évi CLXII. törvény (Fht). A fogyasztóknak nyújtott hitelekéről szóló törvény rendelkezései tulajdonképpen leképezik az irányelvben foglalt szabályokat, amelyek a fogyasztóknak nyújtott általános tájékoztatási kötelezettséggel szemben támasztanak kritériumokat. A magyar szabályozás csak két pontban tér el az irányelvben foglaltaktól, egyrészt előírja, hogy a reklámnak a hitelkamat típusát is tartalmaznia kell, vagyis, hogy a hitelkamat rögzített, változó, avagy mindkét kamattípusból áll, másrészt pedig, hogy a hitel teljes díját külön is fel kell tüntetni. Elmondható, hogy mind az irányelv, mind pedig az Fht. szigorú szabályai akadályozzák azt, hogy az egyes hiteltermékek reklámjai a termék sajátosságaihoz igazodóan kerüljenek a fogyasztók elé. Bodzasi Balázs véleményében kifejtette, hogy az Fht. ezen rendelkezései nem életszerűek és betartásuk a gyakorlatban számos problémához vezet, illetve többletköltséget okoz a hitelintézeteknek. Az új szabályozás korlátozó hatása szerinte abban is kimutatható, hogy drasztikusan csökkentek a hirdetési piacon a banki hiteltermékek.⁹⁷

A 2014/17/ EU irányelvet 2016. március 21-ig kellett átültetni a nemzeti jogba, és rendelkezéseit is ezen túl kell alkalmazni. Figyelemmel arra, hogy az irányelv szigorúbb rendelkezéseket tartalmaz a jelzáloghitelek reklámjára az

---

96 KOVÁCS, SZÁNTHÓ, TÖRCSI i. m. 56-58.

97 BODZASI Balázs: A fogyasztói hitelszerződések új szabályai. [Elérhető: http://www.bankszovetseg.hu/Content/Hitelintezeti/HSZ_0311_6.pdf (2017. 10. 30.).]

átültetés a hitelintézeti törvény (2013. évi CCXXXVII. törvény) és a fogyasztói hitelekéről szóló törvény (2009. évi CLXII. törvény) szabályozásait érintette, többek között a következő területeken: kereskedelmi kommunikáció, a szerződéskötést megelőző tájékoztatás, hitelképesség-vizsgálat, árukapcsolás engedélyezése, tiltása, devizahitelek.⁹⁸ 2015. február 1-jétől hatályba lépett változásokat ugyan nem a vizsgált közösségi jog előírásai indokolták, hanem a jogalkotó által bevezetett további fogyasztóvédelmi tárgyú rendelkezések. Ennek keretében került rögzítésre, hogy a hitelező a fogyasztónak nem nyújthat olyan hitelt, amelynek teljes hiteldíj mutatója meghaladja a jegybanki alapkamat 24 százalékponttal növelt értékét.⁹⁹ Fontos újítást jelent az Fht-ben a devizahitelekre vonatkozó szabályozás újragondolása is. Ha a hitelező a fogyasztóval deviza alapú hitelszerződést kíván kötni, akkor az Fht. szerinti tájékoztatási kötelezettsége során köteles feltárni a fogyasztó előtt a szerződéses ügylettel összefüggésben őt érintő kockázatokat, amelyek tartalmaznia kell a deviza alapú hitelszerződésből eredő árfolyamkockázat részletes ismertetését, valamint ennek hatását a törlesztő részletekre.¹⁰⁰ A változásokat figyelembe véve azt láthatjuk, hogy összességében igen komoly újraszabályozást hajtott végre a jogalkotó. Ezek a változások egyrészt a meglévő hitelszerződések szerződési feltételeit érintették, másrészt pedig az újonnan megkötendő szerződésekre állapítanak meg szigorúbb, jobban szabályozott feltételeket. Az egyoldalú szerződésmódosítás lehetőségének megszigorítása mindenképpen üdvözlendő, hiszen a fogyasztók számára kiszámíthatóbbá teszi a hitelszerződéssel kapcsolatos változásokat, így e rendelkezés mindenképp a fogyasztóvédelmet erősíti. Ugyanakkor, ami a jövőben megkötésre kerülő szerződések számát illeti, az egyre szigorodó kritériumok hatására a hitelezés visszaesésére számíthatunk.¹⁰¹

8. A Világbank 2012-es állásfoglalásáról és a hazai pénzügyi fogyasztóvédelem szervezeti oldalán történt változásokról

A hatékony pénzügyi fogyasztóvédelem alapját a Világbank 2012-es állásfoglalása alapján az alábbi elemek adják:¹⁰²

---

98 http://www.parlament.hu/documents/10181/303867/2015_51_penzugyi_kozvetito_rendszer/981708ab-36e3-45f3-a06e-8e0d2891b4e2 (2017. 10. 30.)

99 Fht. 17/A. §.

100 Fht. 21/A. §.

101 KOVÁCS, SZÁNTHÓ, TÖRCSI i. m. 92.

102 LENTNER i. m. 434.

- A fogyasztók tájékoztatására vonatkozó teljes körű szabályozás.
- A pénzügyi fogyasztóvédelmi intézményrendszer újraszabályozása.
- Magatartási kódexek kidolgozása.
- Fogyasztók nyilvántartására vonatkozó szabályozás.
- Hatékony banktitok és adatvédelmi szabályozás.
- Egyfajta védőháló kialakítása, mint pl. a betétbiztosítás.
- Fogyasztói jogviták rendezése, elsősorban alternatív vitarendezési fórumon.
- A szabályok érvényesítésén túl a fogyasztók megalapozott döntési helyzetbe emelése.

A magyar szabályozás azonban ezeken a rendelkezéseken is túlmutat, pl. az integrált felügyelettel, a pénzügyi fogyasztóvédelmi szabályrendszer megerősítésével vagy a direkt állami beavatkozás lehetőségével. Az alapvető jogok biztosának állásfoglalása alapján a pénzügyi szolgáltatók ügyfelei is jogosultak hasonló védelemre, mint amelyet a nem biztonságos termékeket értékesítő vállalatok vásárlói élveznek a fogyasztóvédelmi törvény rendelkezései alapján.¹⁰³ Mindezek alapján a felügyelet pénzügyi fogyasztóvédelmi feladatának alapjai a következőkben álltak:

Szükséges egy olyan hatékony jogi szabályozás, amely megfelelő védelmet biztosít a fogyasztóknak. Ennek érdekében elengedhetetlen a felügyelet jogszabály-előkészítésben való részvételének biztosítása, illetve bizonyos esetekben jogszabály-módosítási kezdeményezések benyújtására való lehetőség. Ilyen módosítás volt pl. olyan intézmények megteremtése, mint a kötelező fogyasztóvédelmi kapcsolattartók, akik a fogyasztói ügyekért felelősek, és gondoskodnak a fogyasztói érdekvédelem hatékony beépüléséről a belső szervezetrendszerbe.¹⁰⁴

A fogyasztóvédelmi felügyeleti tevékenység során az egyedi fogyasztói beadványokat minden esetben hatósági eljárás keretében kell vizsgálni az eredményes fellépés érdekében, esetleges jogsértés esetén pedig a fogyasztóvédelmi intézkedések megtétele mellett, fogyasztóvédelmi bírság kiszabására is szükség lehet. A felügyeleti jogkör azonban nem terjedhet ki a pénzügyi szolgáltatók és a fogyasztók közötti szerződésből eredő fogyasztói jogviták rendezésére, ezekben a kérdésekben a bírói út mellett egy alternatív vitarendezési fórum működtetése, az önálló és független Pénzügyi Békéltető

---

103 Az állampolgári jogok biztosának pénzügyi projektje c. kiadvány, ÁJOB Projektfüzetek, 2011/3, 16.

104 Jelentés a Pénzügyi Békéltető Testület éves tevékenységéről, 2014. http://alk.mnb.hu/data/cms2428770/PBT_Eves_jelentes_2014.pdf (2017. 10. 30.)

Testület (PBT) nyújthat gyors, hatékony és eredményes segítséget. A hatósági eljárás során tiszta és rövid határidők szükségesek, illetve elengedhetetlen a magas szakmai színvonalú és közérthető írásbeli panaszkezelés. 2011 júliusától a PBT testesíti meg azon alternatív vitarendezési fórumot, mely immáron hat éve segíti elő hatékonyan a pénzügyi szolgáltatókkal, így a biztosítókkal szembeni fogyasztói panaszok gyors, költséghatékony és eredményes elintézését.¹⁰⁵

A pénzügyi fogyasztóvédelmet érintő legnagyobb változásnak a makroprudenciális és mikroprudenciális intézmények összevonását tekintjük, amelynek révén a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete (PSZÁF) beolvadt a Magyar Nemzeti Bankba. A PSZÁF-nak az MNB-be történő integrálásával a felügyelet új irányát teremtették meg. Az integráció legfontosabb céljaként a felelőségek egyértelművé tételét jelölhetjük meg, hiszen a válság negatív hatásainak ismeretében világossá vált, hogy ezeket a célokat csak magas szintű, hatékony pénzügyi fogyasztóvédelemmel lehet elérni, így nem csoda, hogy a pénzügyi fogyasztóvédelmet az integrációt követően kiemelt figyelem övezi.¹⁰⁶

Az új pénzügyi fogyasztóvédelmi hatóság így a jegybank lett 2013-tól.¹⁰⁷ Az összevont felügyeleti intézmény, illetve a mikroprudenciális felügyeletnek a jegybankba integrálása mellett több érv is szólt. A teljesség igénye nélkül ilyen érv volt az, hogy az integrálással kisebb az esélye annak, hogy a felelősségi és hatáskörök nem kellő elhatárolása miatt elmaradhatnak a szükséges beavatkozások, valamint a duplikáció kiküszöbölése, egymás feladataiba történő beavatkozás lehetőségének elkerülése is.¹⁰⁸

Záró gondolatok

Megállapíthatjuk, hogy az MNB újraszabályozásával a fogyasztóvédelemben új fejezet kezdődött, kiépítésre kerültek ugyanis azok a makroprudenciális szabályok, amelyek az adósokat is védik a túlzott eladósodástól, illetve az alacsony hitelfedezettségtől egyaránt.¹⁰⁹

---

105 https://www.mnb.hu/archivum/Felugyelet/root/fooldal/pbt/bal_menu/a_pbt_mu_kodese/altalanos_informaciok (2017. 10. 30.)

106 Az MNB pénzügyi felügyeleti funkcióinak megerősítése. [Elérhető: www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Sajtoszoba/vitaanyagok/Felugyelet_HU.pdf 16. (2017. 10. 29.).]

107 2013. évi CXXXIX. törvény a Magyar Nemzeti Bankról.

108 Az MNB pénzügyi felügyeleti funkcióinak megerősítése. [Elérhető: www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Sajtoszoba/vitaanyagok/Felugyelet_HU.pdf 16. (2017. 10. 30.).]

109 LIGETI Sándor: A makroprudenciális politika egyes kérdései. *Közgazdaság*, 2017/2.,

Mindezek mellett a jogalkalmazás során is fontos jogfejlesztési lépések történtek, amelyeket fentebb már részletesen is kifejtettünk. Úgy gondoljuk, hogy a hazai szabályok mindenképpen felülmúlják a közösségi jog által elvárt minimumot, így kijelenthető, hogy az utóbbi időben valóban a fogyasztók védelme áll a szabályozás középpontjában és a hazai szabályok kielégítő védelmet biztosítanak a fogyasztók számára.

Tanulmányunk alapvetően arra a gondolatra épít, hogy a gazdasági világválság után a pénzügyi felügyelet szinte gyökeres átalakulása figyelhető meg, amelynek egyik legfontosabb vívmánya a pénzügyi fogyasztóvédelem felértékelődése, melyre az utóbbi évek meglehetősen negatív gazdasági sorozata után egyértelműen nagy szükség volt. A fogyasztóvédelem a gazdasági szektorban – ahogy azt már említettük – számos specialitással bír. Egyrészt a szolgáltatás tárgyát tekintve, mindig pénz, illetve értékpapír, s mivel a pénzügyi szolgáltatások rendkívül komplexek, valamint a fogyasztók és a vállalkozások között óriási az információs aszimmetria, így a fogyasztóvédelem a hagyományos eszközeivel már nem tud hatékonyan fellépni.

A tanulmányunk elején felvetett hipotézisünk egyrészt az volt, hogy a rendszerváltás, majd a gazdasági világválság felszínre hozta a pénzügyi szektort érintő szabályozás hiányosságait, amelynek megoldása az állam tevékeny jelenlétét igényelte és igényli ma is. Véleményünk szerint a megfelelő szabályozási háttér kialakítása szempontjából a hosszú távú fogyasztói döntések segítése, illetve az ilyen döntések során felmerülő hibáknak az orvoslása kiemelt jelentőségű, hiszen ezek járhatnak a fogyasztók számára a legnagyobb hátránnyal, így ezek okozzák a legsúlyosabb piaci kudarcokat is. A pénzügyi fogyasztóvédelemnek pont ebben a tudatos döntéshozatalban kell segítséget nyújtania, ugyanakkor látnunk kell, hogy nem elég rábízni magunkat a felügyelet nyújtotta védelemre, hanem elengedhetetlen, hogy mi magunk, a fogyasztók is megtegyünk mindent a saját pénzügyi tudatosságunk érdekében. Az elmúlt néhány évben Magyarországon számos kezdeményezés indult a pénzügyi tudatosság növelésére, hiszen a pénzügyi válság hatására egyre inkább előtérbe kerülő pénzügyi kultúra a fogyasztók pénzügyi ismereteinek vizsgálatára és bővítésére fókuszál. Az utóbbi időben azonban világossá vált, hogy ez nem elégséges, hanem arra is figyelni kell, hogy a pénzügyi információ hasznosulása hogyan történik.

Úgy véljük tehát, hogy nem elegendő csupán a jogszabályok megalkotásával és az intézményi háttér megteremtésével elősegíteni a hatékony pénzügyi

fogyasztóvédelmet, hanem a fogyasztói tudatosság növelését célzó oktatásnak is megfelelő hangsúlyt kell kapnia a jövőben.